

JÁN KOLLÁR A *SLÁWY DCERA* V LITERÁRNYM MÚZEU SNK

MGR. IGOR VÁLEK

The paper reflects on the exhibition *Sláwy dcera (Daughter of Glory)* organized under the auspices of the Slovak National Library in the Literary Museum in Martin on the occasion of the 200th anniversary of the publication of the poem of the same name by poet, philosopher, Slavologist and evangelical priest Ján Kollár. From the point of view of the national revival, it can be considered one of his most important works, which reflects the ideas of freedom, justice, wisdom and truth that are still relevant today. The exhibition took place from May to September 2024 and included showcases with different editions of the poem, a period replica of a draisine with which Kollár himself had personal experience, as well as fifteen paintings inspired by excerpts of the poem created by the artist Andrea Hellová.

Keywords: personalities, Ján Kollár, *Sláwy dcera*, exhibitions, Literary museum, Slovak National Library, anniversaries

 igor.valek@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

„Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiťi každou,
ten, kdo do pout jýma otroky, sám je otrok.“

Aj tieto múdre a všepiatné slová, takpovediac poskladané do veršovej podoby, nájdeme vo veľbánsi „apoštola Slovanstva“ Jána Kollára *Sláwy dcera*.

Slovenská národná knižnica a jej Literárne múzeum v Martine pripravili v tomto roku výstavný projekt venovaný práve 200. výročiu vydania rovnomennej básnickej skladby Jána Kollára.

Plagát k výstave *Sláwy dcera*

Ján Kollár (1793 – 1852), významná osobnosť slovenských dejín a národnej kultúry, kľúčová osobnosť slovenského i českého národného obrodzenia, ako aj slovanskej kultúry a literatúry 19. storočia. Do povedomia ľudí svojej doby, ale aj súčasníkov sa zapísal ako mimoriadne všestranná osobnosť. Bol básnikom, prozaikom, filozofom, slavistom, zberateľom ľudovej slovesnosti a jazykovedcom, ale aj evanjelickým kňazom, kazateľom, univerzitným profesorom slovanskej archeológie na Viedenskej univerzite. Na literárnom poli vytvoril nezabudnuteľné dielo naplnené básnický-

mi zbierkami, memoárovou a cestopisnou literatúrou, teoretickými spismi z oblasti slovanskej archeológie, histórie a jazykovedy, náboženskou spisbou, zbierkami ľudovej slovesnosti, prácami o slovanskej vzájomnosti. Práve široko koncipovanú myšlienku slovanskej vzájomnosti, prelínajúcu sa celým Kollárovým tak životom, ako aj jeho vedeckým, kultúrnym a umeleckým pôsobením, možno označiť za východiskovú myšlienku jeho politickej a najmä kultúrnej koncepcie. Patrila k jednej zo základných ciest, po ktorých sa vydal proces slovenského národného obrodzenia. Najväčší dosah na aktivizáciu národnoobrodeneckého hnutia slovanských národov zaznamenala jeho básnická skladba *Sláwy dcera*, ktorá zaujíma významné miesto v slovenskej i slovanskej literatúre a začleňuje sa do širšieho kontextu európskej literatúry a kultúry ad hoc.

Obdobie, v ktorom Ján Kollár písal svoje vrcholné básnické dielo, nazývame jarou národov, prebúdzania sa moderných národov do veku slobody, spravodlivosti, pravdy, lásky, ľudskosti a humanity. Práve myš-

Výtvarníčka Andrea Hellová pri jednom zo svojich obrazov (Michal Lašut)

lienky slobody, morálky, pravdy, dobra, krásy, ale aj spravodlivosti, múdrosti či rozumnosti a univerzalizmu – rezonujúce nielen v *Slávy dcere*, ale v celom Kollárovom diele –, sú aj po dvesto rokoch stále aktuálne. V súčasnosti možno ešte aktuálnejšie. Výstava k 200. výročiu prvého vydania básnickej skladby aktualizuje myšlienkové dedičstvo Jána Kollára. Prepojenie nadčasových myšlienok vybraných textov zo zbierky *Slávy dcera* s ich moderným prebásnením Lubomírom Feldekom do zbierky *Dcéra Slávy* (Perfekt, 2018), ako aj s výtvarným stvárnením v podaní talentovanej výtvarníčky Andrey Hellovej (2024), vytvára esteticky silný ideový a vizuálny celok.

Mladá talentovaná výtvarníčka je absolventkou Súkromnej školy umeleckého priemyslu v Žiline a aktuálne študentkou Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde študuje maľbu a grafiku. Venuje sa portrétnej tvorbe, zátišiam, krajino-maľbe, voľným kópiám starých majstrov, ilustráciám, grafike, komornej plastike a i. Už tento „násvit“ na široký diapazón zobrazených tém i používaných techník mladej umelkyne napovedá, že výtvarná výpoveď, takpovediac *ad hoc*, je nevyhnutnou súčasťou nielen jej komunikácie (so sebou i so svetom), ale aj samotnej existencie jej samotnej, osobného bytia. Andrea Hellová je, teda tvorí, tvorí, teda je... Dajme slovo jej pedagógovi, kurátorovi jej výstav a spriaznenej umeleckej duši, akademickému maliarovi Stanovi Lajdovi, ktorý o výtvarníčke povedal aj toto: „Hellová od nevelkých kresieb, akvarelov, pastelov a maliieb prešla odvážne k omnoho väčším a náročnejším kompozíciám. Pomocou premyslenej

Obraz výtvarníčky Andrey Hellovej inšpirovaný *Slávy dcerou*

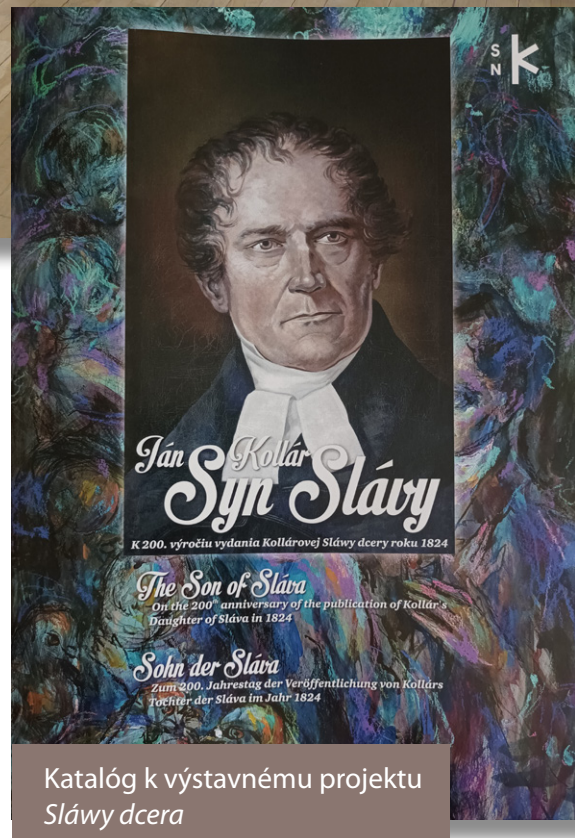
reči symbolov a kultivovanej farebnosti sa zaoberá najmä vzájomnými medziludskými vzťahmi a človekom ako súčasťou harmónie s prírodou... Hľadá svetlo, dobro, lásku v nás, k sebe samotným i k druhým. Snaží sa nastaviť zrkadlo. Napriek svojej mladosti nám ukazuje cestu k šťastiu, k hlbokému citu, k pochopeniu zmyslu života, ako aj k vzťahu k univerzu. Nadčasové témy, názorové hodnoty, sonda do psychiky postáv, ktoré akoby žili svoj život v jej obrazoch...“.

V nadväznosti na uvedené a v súvislosti s Hellovej životným aj tvorivým nastavením a jej unikátnym

Výstava *Slávy dcera* (Michal Lašut)

pohľadom na vybrané Kollárove sonety zo skladby *Slávy dcera* sa natíska to známe Poničanovské, senzualistické a vitalistické: „Som, myslím, cítim a vidím, milujem všetko, len temno nenávidím.“ V tomto sú si Kollár a Hellová veľmi blízki. Básnik vďaka láske k žene a k národu stvoril neprepočiteľnú poéziu a výtvarníčka neprehliadnuteľné obrazy, oslavujúce svetlo vo všetkých podobách. Alebo, ako píše Lajda: „...neváhajme a vojdime s čistým srdcom a pokorou do sveta vyváženosti a tichého zamyslenia, úcty, citu a lásky jedného k druhému, nech sme kto sme, každý tam môže byť lepší a šťastnejší. Staňme sa súčasťou sna o krajšom a plnohodnotnejšom živote... A pokúsme sa ho premeniť, podobne ako Andrea, v realitu.“ No a pokúsme sa precítiť stále živý a zmysluplný odkaz uložený do myšlienok *Slávy dcery* Jána Kollára, dodáva za celý kolektív tvorcov výstavného projektu autor týchto riadkov. Kolekciu 15 obrazov doplnili vo výstave veľkoformátové textové bannery, vitríny s vydaniaми Kollárovej básnickej zbierky, inonárodné knižné jednotliviny, archívne a múzejné predmety z jedinečného zbierkového fondu Slovenskej národnej knižnice. Zaujímavosťou výstavy bola dobová replika dreziny (bicykla), nazvanej podľa svojho vynálezcu Karla Dreisa von Sauerbronn. Opis dreziny a vlastnú skúsenosť s ňou poeticky stvárnil

Katalóg k výstavnému projektu *Slávy dcera*

Kollár vo svojej básnickej skladbe a nájdete ho aj v sprievodnom katalógu, ktorý je súčasťou výstavného projektu *Slávy dcera*.

Dielo Jána Kollára zostáva živým prameňom poučenia z minulosti a inšpiratívnym odkazom aj pre súčasnosť a ľudí 21. storočia. Odkazom na zodpovedné zamyslenie sa nad koreňmi, tradíciami, dnešným svetom, ale aj nad sebou a nad individuálnou aj spoločnou cestou popri súčasnosti do budúcnosti. K naznačeniu všetkého uvedeného a dosiahnutiu pozitívnych

cieľov smeroval výstavný projekt SNK *Slávy dcera* v priestoroch Literárneho múzea SNK v Martine (historicky prvá budova Matice slovenskej).

Obdobie, v ktorom žil Ján Kollár, možno symbolicky označiť ako obdobie medzi dvomi revolúciami. „*Sloboda, rovnosť, bratstvo*“ – tri obyčajné slová tvoriace jedno revolučné heslo, ktoré dokázalo vyburcovať francúzsky ľud k zvrhnutiu nenávideného panovníka – symbolu starého sveta –, zaviali začiatkom 19. storočia do strednej Európy idey humanizmu, demokracie a národnej slobody. V období formovania novej občianskej spoločnosti sa ich vyznávanie, zdôrazňovanie a hlásanie v národnoemancipačnom procese stalo príznačnou črtou, najmä v živote a hnutiach neslobodných národov, vystavených stupňujúcemu sa nacionálnemu, sociálnemu a kultúrnemu útlaku. Tri obyčajné slová sa stali dôležitou morálnou oporou i zbraňou národnoobraných bojov a emancipačných snažení v období pred revolučným rokom 1848. Spoluvorcom a súputníkom týchto procesov a javov bol aj Ján Kollár. Básnik, vedec, pedagóg, publicista, prekladateľ, kazateľ. Osobnosť, iniciátor, priekopník, mysliteľ. Humanista a slovanský patriot. Ideológ všeslovanskej jednoty a národného hnutia. Ako píše v sprievodnom katalógu jeden z kurátorov výstavného projektu Pavol Máťuš, „...v dejinách každého národa bývajú obdobia, ktoré v kontexte národného vývinu možno označovať ako kľúčové. Za také obdobie v slovenských dejinách považujeme proces národného obrodovania. Je priam symbolické, že práve začiatky národnoobrodeneckých úsilí reprezentuje trojica veľkých mužov tohto národa: Kollár, Šafárik, Hollý a ich završenie iná významná trojica: Štúr, Hurban a Hodža. Bez prvých by nemohlo byť druhých, bez jednoty i sporov oboch generácií národného obrodovania, ktoré obe generácie predstavujú, by nemohlo byť celistvej platformy národného programu. Bez myšlienok „otcov“ a „synov“ by nebolo jednoty v národnom programe a ani jeho realizácie. Práve myšlienka slovanskej vzájomnosti, ktorá sa prelína celým Kollárovým životom, jeho vedeckým, kultúrnym a umeleckým pôsobením, ktorú možno označiť za východiskovú myšlienku Kollárovej politickej a kultúrnej koncepcie, patrila k jednej zo základných ciest, po ktorých sa vydal proces slovenského národného obrodovania.“ Je to tak, dve generácie „otcov a synov“ predstavujú dve dôležité, ale kvalitatívne odlišné etapy slovenského národnoobrodeneckého a emancipačného hnutia.

MOHLO BY VÁS ZAUJÍMAŤ...

Literárne múzeum SNK ponúka možnosť zakúpiť si reprodukcie obrazov predstavujúce výtvarné stvárnenia vybraných veršov zo zbierky *Slávy dcera* od Jána Kollára.

Obrazy, ktorých autorkou je talentovaná výtvarníčka Andrea Hellová, boli súčasťou výstavy pri príležitosti 200. výročia prvého vydania zbierky.

Reprodukcie obrazov je možné zakúpiť na výpožičnom pulte Slovenskej národnej knižnice a v jej Literárnom múzeu.

Slovenská národná knižnica
Nám. J. C. Hronského 1
036 01 Martin

Literárne múzeum
M. R. Štefánika 11
036 01 Martin